

Tanıtım / Değerlendirme / Haber
Review / Evaluation / New

Necat Birinci Armağanı,
Editör Prof. Dr. Yunus Balcı
Berikan Yayınevi, Ankara 2018, 356 s.
ISBN: 978-605-7501-53-0

Seda ÖZTÜRK*

Tanıtım

Geliş Tarihi / Received: Ocak / January 2019

Kabul Tarihi / Accepted: Şubat / February 2019

Prof. Dr. Necat Birinci, Yeni Türk Edebiyatı alanında tanınan bir akademisyen olmasının yanında öğretmenlik, müsteşarlık ve milletvekilliği görevlerinde de bulunmuştur. 1968 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olan Necat Birinci'ye, edebiyat alanındaki çalışmalarının ellinci yıldönümünde armağan edilen bu kitap, ona duyulan saygı ve sevginin bir sonucudur. Kitabın editörü olan Prof. Dr. Yunus Balcı, kitaba emeği geçen birçok kişi gibi Necat Birinci'nin öğrencilerindedir. Ana hatlarıyla yedi bölümden oluşan kitap, Yunus Balcı'nın *Sunuş*'uyla başlar. Prof. Dr. Necat Birinci'nin hayatı ve eserlerinin anlatıldığı bir bölümün ardından makaleler gelir. Bu makalelerin ortak bir teması olmamakla birlikte yazarları Necat Birinci'nin öğrencileri, öğrencilerinin öğrencileri veya meslek hayatı boyunca beraber çalıştığı kişilerdir. *Hatıralar* bölümünde yer alan üç yazının yazarı da Birinci'nin öğrencileridir. Bu bölümden sonra sırasıyla *Fotoğraflar*, *Belgeler* ve *Haberler-Söyleşiler* bölümleriyle kitap sona erer. *Makaleler* ve *Hatıralar* bölümlerinin içerisindeki yazılar, yazarlarının isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

* *Arş. Gör.*, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE. sedaozturk3@aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5124-6102>

Türk edebiyatının çeşitli dallarından farklı konularda yazılmış makalelerin birincisi olan Abdullah Uçman'ın *Bir Edebiyat Tarihçisi Olarak Ahmet Hamdi Tanpınar* adlı çalışması, edebiyat tarihinin ne olduğu, tarihçesi ve ilk örnekleri ile Tanpınar'ın bir edebiyat tarihçisi olarak, bu sahadaki yeri ve öneminden bahseder. Ayrıca Tanpınar'ın *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* ile ilgili geniş bir değerlendirme de yapılır.

Aylin Erdede, *Fakir Baykurt'un Kaplumbağalar Romanındaki Kır Abbas Kimliğinde Dionysos'un Varlığı* isimli makalesinde, bahsi geçen romandaki Kır Abbas adlı karakter üzerinden Dionysos'un Anadolu kültürü üzerindeki etkisini ve süregelen varlığını inceler.

"Dionysos'un kökenine dair bulgular onun Asya ya da Asya'nın Avrupa'ya son uzantısı konumunda olan Anadolu üzerinden Helenistik kültüre geçtiği yönünde yoğunlaşmaktadır. Bu yönüyle Anadolu topraklarında Dionysos'a dair ritüellerin şekil değiştirerek mahiyetini koruduğu düşünülmektedir" (s.36). Anadolu medeniyetinde de coşku, bereket ve eğlenceyi temsil eden Dionysos'un, romandaki Kır Abbas'ın şahsında ortaya çıkışını, "yer altına inme", "su", "delilik", "bereket", "bağbozumu", "tiyatral oyunlar", "şarap", "maske" ve "yıkıcı kudret" motifleri üzerinden okuyan Erdede, özellikle bağbozumu şenliğinin *"Dionysos'un bu coğrafyanın hafızasındaki devamlılığının bir göstergesi"* olduğu sonucuna varır.

Ayşe Bayrak Ghofoorian'ın *Antoloji Türünün Gelişiminde Öncü Bir Eser: Müntehabât-ı Âsâr-ı Osmâniyye* adlı yazısı, bir tür olarak antoloji, bu türün Türk edebiyatındaki gelişim süreci ve *Müntehabât-ı Âsâr-ı Osmâniyye*'nin bu süreçteki yerini inceler. Türk edebiyatında "antolojik özellikler taşıyan" eserleri genel hatlarıyla ortaya koyan yazar, *Müntehabât-ı Âsâr-ı Osmâniyye*'nin iki cildini ayrı ayrı ve tablo ekleriyle ele alır ve bu eseri dönemindeki diğer antoloji niteliğindeki eserlerle karşılaştırır. "Antoloji türünün

gelişimi bağlamında Müntehabât-ı Âsâr-ı Osmâniyye, daha ileri bir tarihte yayımlanan Harâbât'a nazaran Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye'ye daha yakın konumlandırılmalıdır” (s.73) sonucuna varan yazar, bu eseri Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniyye'nin öncüsü olarak kabul eder.

Cafer Gariper ile Yasemin Bayraktar'ın hazırladıkları *Gelenek Bağlamında Mit, Modern Edebiyat ve Postmodernizm* isimli çalışmada, “mitlere edebiyatın kurucu ve yapıcı ögesi olarak” bakılmaktadır. Dünya edebiyatında “mitik birikim”in kendine büyük ölçüde yer edindiği bilinmektedir. Gariper ve Bayraktar, modern Türk edebiyatının dünya standartlarında kendine önemli bir yer edinmemesini, felsefi bir arka planı olmamasına ve mitlerden yeterince faydalanmamasına bağlarlar. “Mitler, edebiyat merkezli okumaya tabi tutulduğunda birer ‘metin’ olarak anlam kazanırlar” (s.84). “Edebiyattan önceki edebiyat” olarak betimlenen mitler, modernist akımın geleneği yıkma planlarından da etkilenmemiştir. Çünkü “gelenek kendini her şartta yeniden üretme çabası” içindedir. Postmodern kuramla birlikte gelenek, dolayısıyla mitler, yeniden edebiyat sahası açısından gündeme gelmiş ve postmodern kuramcılar bu geniş birikimden faydalanma yoluna gitmişlerdir.

Ertuğrul Aydın'ın *Kırşehir Basını ve Anadolu Gazeteciliğinde Kırşehir* başlıklı makalesinde, genelde Kırşehir basını, özelde Anadolu gazeteciliğinde bir il olarak Kırşehir'in yeri sorgulanır. Sayısal verilerle desteklenen makalede Kırşehir'in Anadolu gazeteciliğinde önemli yeri olan iller arasında olduğu sonucuna varılır.

Esra Akpınar, *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Romanında Güzel/Güzellik* adlı yazısında, Tanpınar'ın *Huzur* romanını odak noktası yaparak onun estetik anlayışını ortaya çıkarmaya çalışır. Önce “güzellik” kavramını fenomenolojik olarak ele alan Akpınar, ardından Tanpınar'ın “güzellik” anlayışını sorgular ve *Huzur*'da güzelliğin farklı boyutlarda

-kadın ve tabiat- ele alınış biçimlerine odaklanır. Sonuç olarak *Huzur*'da kadın ve tabiat güzelliğinin birbirini tamamladığı ve birbiriyle örtüştüğü tespit edilir.

Halid Ziya'nın hikâyelerinde kadın, “*gerek bireysel trajedisi gerekse dramatik yaşamı*” ile çok önemli bir konumdadır. Eylem Saltık'ın *Halid Ziya Uşaklıgil'in 'Dil'inden Kadın/lar* adlı çalışmasında, Halid Ziya her ne kadar kadın lehine “*tarafgir*” bir yazar olursa olsun, onun hikâyelerinde kadının bir “*arzu nesnesi*” olmaktan öteye gidemediği görülür. Saltık, bunun sebebi olarak, bu eserlerdeki erkek karakterlerin zayıflıklarını gizleyebilmelerini gösterir.

İhsan Sâfi'nin *Makber'de Fatma Hanım* adlı yazısında, Hâmid'in *Makber* şiirinin konusunun Fatma Hanım olduğu, şiirde onun çeşitli yönleriyle anlatıldığı iddiası, şiirden verilen örneklerle ispat edilir. *Makber*'de geçen Fatma Hanım'ın hayatı ve ailesiyle ilgili bilgiler, Hâmid'in Fatma Hanım için kullandığı ifadeler ve onu çok sevdiğini gösteren yerler, Fatma Hanım'ın özellikleri, Fatma Hanım'la Hâmid'in Hindistan'daki yaşamları, Fatma Hanım'ın son halleri ve onun vefatı karşısında Hâmid'in hissettikleri çok sayıda örnekle sunulur.

Dil, edebiyat ve mekânın birbirlerini nasıl tamamladığı, Divan ve modern Türk edebiyatından seçilen örneklerle gösterildiği Kâzım Yetiş'in *Dil, Edebiyat ve Mekân* başlıklı yazısında, mekân İstanbul olarak ele alındığında, değişik dönemlerden farklı sanatçılarca bu şehrin nasıl başka şekillerde algılanıp yorumlandığı üzerinde durulur.

Oğuz Atay'ın hikâyeleri, *Korkuyu Beklerken* adlı kitapta toplanmıştır. Kevser Sönmez'in *Oğuz Atay Hikâyelerinde Absürdün Dayanılmaz Ağırlığı* adlı çalışmasında Atay'ın hikâyelerindeki “*intihar*”, “*yalnızlık*”, “*iletişimsizlik*” ve “*yabancılaşma*” kavramları “*absürt*” felsefesi bağlamında değerlendirilir. Levent Bilgi'nin *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Varlık/Yokluk Sorunu* adlı makalesinde, Cahit

Sıtkı'nın varlık anlayışı şiirlerinden örnekler verilerek incelenir. Şairin yaşam ve ölüm arasına “sıkışmış” olmasının sebebi olarak, varlığı sorgulayış içinde olması gösterilir. Muharrem Dayanç, *Prof. Dr. Necat Birinci Üzerine Dikkatler* başlıklı yazısına, Necat Birinci'nin bir öz geçmişiyle başlar. Dayanç, Birinci'nin Yahya Kemal, Tanpınar ve Mehmet Kaplan ekolünü devam ettiren akademisyenlerden olduğunu vurgular. Birinci'nin çalışmalarının öne çıkarıldığı bu yazı onun yeni Türk edebiyatındaki tartışmasız yerini ve önemini ortaya çıkarır niteliktedir.

Avrupalı seyyahların “*tarihsel süreç içerisindeki rotalarının izlerinin*” sürüldüğü Muhittin Doğan'ın *Seyahat/ Avrupalı Seyyahlar ve Yakın Doğu* çalışmasında, değişen seyahat alışkanlıkları, dünden bugüne seyahat anlayışının nasıl değiştiği, seyyahlar ve seyahatnamelerin sosyal ve kültürel hayata etkileri ve seyahat edebiyatının sınırları ele alınarak, kısa bir tarihi verilir. Sonuç olarak “*seyahat yazarlığı*”nın II. Dünya Savaşı'ndan sonra popüleritesini kaybetmeye başladığı, fakat günümüzde -dönüşüm geçirerek de olsa- varlığını sürdürdüğü dile getirilir.

Mustafa Balcı, *Ziya Gökalp'in Düşüncelerindeki Bazı Temel Kavramlar* adlı makalesinde, önce Ziya Gökalp'in fikir dünyasında biçimlenen ve -özellikle- *Türkçülüğün Esasları*'nda somutlaşan temel kavramları ayrı ayrı ele alır, daha sonra bu kavramların Ziya Gökalp'in fikir dünyasındaki yerlerine dikkat çeker.

Tuba Onat Çakıroğlu, *Mesnevilerde Arabuluculuk Kavramı: Hevesnâme Örneği* başlıklı yazısında, Tâcizâde Cafer Çelebi'nin “*ilk gençlik yıllarında başından geçen bir aşk hikâyesi*”ni konu edinen *Hevesnâme* adlı mesnevisinde “*arabuluculuk*” kavramını inceler. Divan şiirinde bu kavramı karşılayan sembollerle *Hevesnâme*'de bulunanları karşılaştırır.

Yunus Balcı'nın *İki Bilim Adamının Hikâyesi: Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay'ın Hikâyelerinde Kaynaklar, İçerik ve Yapı Bakımından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım Denemesi* adlı çalışmasında, Tanpınar ve Oğuz Atay'ın hikâyelerinin “*modernist kaynaklar*”ı ve içeriklerinin karşılaştırıldığı iki geniş bölüm mevcuttur. “*Açıkça belirtmek gerekir ki ağırlıklı olarak Tanpınar, batı edebiyatının Bergson-Bachelard-Proust koluna; Atay ise Kierkegaard-Kafka koluna oldukça fazla şey borçludurlar*” (s. 289). Sosyal düzeyde ülke gerçeklerini ele alan Tanpınar ve Atay, bireysel düzeyde 20. yüzyıl Batılı yazarlarla benzer konulara eğilmişlerdir. Tanpınar ve Atay'ın yazarlığı dışındaki ortak özellikleri, ikisinin de öğretim üyesi oluşlarıdır.

Kitabın *Hatıralar* bölümünün ilk yazısı, *Hocam, Prof. Dr. Necat Birinci* adını taşır. Lisans ve lisansüstü öğrenimini İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlayan İhsan Sâfi, Necat Birinci'den birçok ders almıştır. Hocanın ders işleme metotlarından ve birçok anısından büyük bir canlılıkla bahseden Sâfi'nin yazısı, samimiyet üzerine temellendirilmiştir.

“*Bir bayram sonrası hocamın odasına gidip geçmiş bayramını tebrik ettik. Hocam, üzüntülü duruyordu. Hayırdır hocam, dedik, bir şey mi oldu? Çocuklar dedi, apartmanda bir kişi merdivenlerde bayıldı. Biz de onu hasta zannedip hastaneye götürdük. Meğer açlıktan bayılmış. Apartmanımızda açlıktan bayılan birisi var ve biz bunu bilmiyoruz, dedi ve ağlamaya başladı. Onun bu hâli hepimizi çok etkilemişti*” (s. 319).

“*Ağzından hiç düşürmediği insan, hocası Mehmet Kaplan'dı. Ona ayrı bir sevgisi ve bağlılığı vardı*” diyen Muharrem Dayanç, Necat Birinci'nin İstanbul Üniversitesi'nden bir diğer öğrencisidir (s. 322). Dayanç, *Birinci Hocam* başlıklı yazısında, Birinci ile ilgili anılarından sevgi ve saygıyla bahseder. Mustafa Balcı'nın *Muhterem Hocam Sayın Müsteşarım* başlıklı yazısı, Necat Birinci'nin

hem hocalık hem müsteşarlık dönemine yakından şahit olmuş olan öğrencisi Balcı'nın anılarından oluşur.

Fotoğraflarla Necat Birinci bölümünde, Prof. Dr. Necat Birinci'nin doğduğu Sürmene'nin Civra köyünden öğrencilik yıllarına, öğretim üyeliği görevinden müsteşarlığına ve milletvekilliğine uzanan sürece dair geniş bir fotoğraf seçkisi bulunur. *Belgeler* bölümünde, Necat Birinci'nin ilkökul ve ortaokul diploması ile Eyüp Lisesi'nin “*iftihar listesi*”ne girdiğini gösteren bir belge bulunur. *Haberler Söyleşiler* bölümünde ise Birinci ile Eğitim Gönüllüleri Derneği'nin yaptığı bir söyleşi, iki gazete haberi ve hocanın hizmet belgeleri yer almaktadır.

Prof. Dr. Necat Birinci'nin elli yıllık meslek hayatına ve birikimine bir saygı duruşu niteliği taşıyan bu kitap, onun birçok öğrencisi, öğrencilerinin öğrencileri ve çalışma arkadaşlarını bir araya getirmesi bakımından oldukça değerlidir. Böylelikle Necat Birinci'nin edebiyat ve eğitim alanındaki sarsılmaz yeri, ona “*armağan*” edilen bu kitaptaki yazılarla somut bir nitelik kazanır. Bu bakımdan *Necat Birinci Armağanı*, amacına hizmet eden bir yayının niteliği göstermesinin yanında, Türk edebiyatı sahasına katkıda bulunacak çalışmalar barındırır. Fakat hepsinden öte hem kültürel hem bürokratik yaşamda ön plana çıkmış ve Türkiye Cumhuriyeti adına önemli çalışmalar yapmış olan Birinci'ye bir “*armağan*” olmasıyla kıymetlidir.